

Sibel Fügen VAROL
sfzvarol2019@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>

John Locke'un Mülkiyet Teorisinde Zamandaşlığın İnkârı

*The Denial of Coevalness in John Locke's
Theory of Property*

Makale Kategorisi(Derleme Makalesi / Review Article)

Geliş Tarihi / The Date of Received:20.05.2025

Kabul Tarihi / The Date of Accepted:25.06.2025

Yayın Tarihi / The Date of Published:28.07.2025

Atıf / Citation

Varol S. F. (2025). John Locke'un Mülkiyet Teorisinde Zamandaşlığın İnkârı, Yeni Fikir Dergisi, 17 (34), 66-78

Varol S. F. (2025). The Denial of Coevalness in John Locke's Theory of Property, The Journal of Yeni Fikir, 17 (34), 66-78

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

John Locke'un Mülkiyet Teorisinde Zamandaşlığın İnkârı

Öz

Aydınlanmanın öncü düşünürlerinden biri kabul edilen John Locke, mülkiyet teorisini İngiltere'nin Kuzey Amerika topraklarını işgal ettiği on yedinci yüzyılda geliştirmiştir. Amerika'daki İngiliz kolonileri için uzun süre idari görev yapan ve köle ticaretinde yatırımları bulunan Locke'un mülkiyet teorisi, İngiltere'nin yerli halkların yaşamakta olduğu toprakları işgalini meşrulaştırmaya çalışan önermeler içermektedir. Çalışma kapsamında, Locke'un mülkiyet teorisinin üç öncüle dayandığı iddia edilmektedir. Bu öncüller, mülkiyetin emekle başladığı, Amerika'daki toprakların boş ve atıl durumda olduğu ve Amerika'da İngiltere'den farklı hukuki kuralların geçerli olabileceğidir. Locke, bu öncüllerden yola çıkarak, çitle çevrelenip işlenmemiş toprakların boş sayılacağını ve başkaları tarafından sahiplenilebileceğini ileri sürmüştür. Düşünürün emeğe dayalı mülkiyet teorisinin Amerika'daki yerli halklarla Avrupalı sömürgeciler arasındaki toprak uyuşmazlığında taraflardan birini desteklemek üzere geliştirilmiş olduğu kabul edilmektedir. Bu ise söz konusu teoriyi "politik bir araç" haline getirmektedir. Amerika'daki yerli halkların avcı-toplayıcı toplum modelini tarım toplumlarından "geri" kabul eden evrimci bir gelişme çizgisinin benimsenmesi, yerli halkları sömürgecilerle aynı zaman diliminde yaşadıkları halde geçmiş bir zaman dilimine yerleştirerek "ilkel" ve "vahşi" gibi ifadelerle nitelendirmesi ve bu tutumun kasıtlı olması da düşünürün mülkiyet teorisinin Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" teziyle örtüşmesi anlamına gelmektedir. Kaynak taraması yöntemiyle hazırlanan bu çalışmanın amacı da söz konusu örtüşmeye dikkat çekmek ve siyaset felsefesinde Locke'un mülkiyet teorisine ilgili çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Anahtar kelimeler: John Locke, Mülkiyet Teorisi, Zamandaşlığın İnkârı, Allochronizm, Sömürgecilik

The Denial of Coevalness in John Locke's Theory of Property

Abstract

John Locke, who is considered one of the pioneer thinkers of the Enlightenment, developed his theory of property in the seventeenth century when England occupied North American lands. Locke, who served as an administrator for the English colonies in America for a long time and had investments in the slave trade, included such propositions in his theory of property that attempted to legitimize England's occupation of lands where indigenous peoples lived. In this study, it is claimed that Locke's theory of property is based on three premises. These premises are that property begins with labour, that lands in America are vacant and idle, and that different legal rules may apply in America than in England. Based on these premises, Locke argued that lands that are not fenced and cultivated are considered vacant and can be owned by others. It is accepted that the thinker's theory of property based on labour was developed to support one of the parties in the land dispute between the indigenous peoples in America and the European colonists. This makes the theory in question a "political tool." The adoption of an evolutionary development line that accepts the hunter-gatherer society model of the native peoples in America as "backward" from agricultural societies, the fact that he places the native peoples in a past time period despite living in the same time period as the colonizers and describes them with expressions such as "primitive" and "savage", and that this attitude is intentional indicate that the thinker's theory of property overlaps with Fabian's thesis of "denial of coevalness". The aim of this study, which was prepared with the literature review method, is to draw attention to this overlap and to contribute to studies on Locke's theory of property in political philosophy.

Keywords: John Locke, Theory of Property, Denial of Coevalness, Allochronism, Colonialism

1. GİRİŞ

Kendi kültüründen olanları "uygar", tanıdık olmayan kültürleri "ilkel" olarak görme eğiliminin geçmişi ilk çağlara kadar uzanmaktadır. Modern dönemde farklı toplumların "ilkel", "uygar" gibi niteliklerle değerlendirilmeye başlanması ise büyük ölçüde Amerika'nın sömürgeleştirilme sürecinin bir ürünüdür. Amerika kıtasının on beşinci yüzyılın sonlarından itibaren sömürgeleştirilmesi sırasında, kıta yerlilerine karşı "Amerikan holokostu" (Stannard, 1992) denilebilecek ölçüde büyük bir katliam gerçekleştirilmiştir. Hem bu katliam sonucunda hem de Avrupalı sömürgecilerin getirdiği bulaşıcı hastalıkların etkisiyle yerli nüfus büyük ölçüde yok olunca, sömürgeci güçler topraktan elde edilecek zenginlikleri çıkarmak için köle işgücüne ihtiyaç duymuştur. Bunun sonucunda, milyonlarca Afrikalı köleleştirilerek Amerika'ya getirilmiş ve insanlık dışı şartlarda çalıştırılmıştır. Avrupalı sömürgeciler, Amerikan yerlilerinin topraklarında ücretsiz köle emeğiyle büyük kârlar elde edip zenginleştikleri bir sömürge sistemi kurmuştur. Sömürgecilerin yeni kıtada gerçekleştirdiği toplu katliamları ve köleleştirdiği Afrikalıları yönelik acımasız tutumlarını meşrulaştırmayı amaçlayan söylemler de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Amerikan yerlilerinin ve Afrikalıların "ilkel" ve "barbar" olduğu, dolayısıyla "uygar" Avrupalılar tarafından medenileştirilmeleri gerektiği, Hristiyanlaştırılmaları gereken "kafirler" ve "putperestler" oldukları ve Avrupalıların yaygın ten renginden yola çıkarak "beyazların üstün ırk olduğu" gibi söylemler bu süreçte Amerika'daki sömürgeci uygulamaların ideolojik zeminini oluşturmuştur.

Sömürgeciliği ve onun ürettiği kölelik ve ırkçılık uygulamalarını meşrulaştırma yolundaki söylemlere dönemin Avrupalı düşünürleri de destek vermiştir. Aydınlanma döneminin akıl, eşitlik, özgürlük idealleriyle ortaya çıkan önemli düşünürleri, Avrupalı halklara üstünlük atfeden, Afrikalıları ve Amerikan yerlilerini aşağılayan söylemler üretmiştir. Örneğin, kendi kuşağının özgürlük ve hoşgörü konusundaki "en cesur sözcüsü" olarak bilinen Voltaire (1694-1778), Afrikalıların orangutanlarla çiftleşen farklı bir tür olduğunu düşünmüştür (Addison, 2009: 46). Aydınlanma düşüncesinin bir diğer önemli ismi Immanuel Kant (1724-1804), Kuzey Avrupa'daki beyazları tüm yeteneklere ve motive edici güçlere sahip olan, Asyalıları eğitilebilir ancak felsefe için gereken soyut kavramlara sahip olmayan, Afrikalıları yalnızca hizmetkâr olarak eğitilebilir, yerli Amerikalıları ise hiç eğitilemez insanlar olarak sınıflandırmıştır (Strickland ve Wang 2023: 82). David Hume (1711-1776) da siyahların üretim, sanat ve bilimde doğal olarak beyazlardan aşağı, kutuplarda yaşayan halkların da tıpkı Güney'de yaşayanlar gibi tembel olduğunu, sefalet ve yoksulluk içinde yaşadığını ve bu durumun fiziksel olmaktan ziyade ahlaki nedenlerden kaynaklandığını söylemiştir. Hume'a göre, bu insanlar kategorik olarak türün geri kalanından daha

aşağı düzeydedir ve insan zihninin yüksek seviyelerine erişememiştir (Hannaford, 1996: 215-6).

Avrupalı düşünürlerin bu tür önermeleri sömürgeciliği, köleliği ve ırkçılığı rasyonelleştirme konusunda oldukça etkili olmuştur. Aynı dönemde Comte de Buffon, Carolus Linnaeus gibi Avrupalı bilim insanları da ilk ırk fikirlerini ortaya atmıştır. Böylece, farklı ırklardan geldikleri "bilimsel" olarak kanıtlanan "ilkel" insan topluluklarının "gelişmiş" Avrupalıların kontrolüne girip topraklarının ellerinden alınması da rasyonel aklın gereği olarak kabul edilmiştir.

Sömürgeciliği rasyonelleştirmeye yönelik tezler üreten Aydınlanma düşünürlerinden biri de John Locke (1632-1704) olmuştur. Locke'un toplum sözleşmesi, doğal haklar, kuvvetler ayrılığı, mülkiyet hakları gibi konulardaki tezleri, bir yandan Amerikan Devrimi'ne ilham verirken diğer yandan sömürgeciliği entelektüel bir zemine oturtma çabalarına güç kazandırmıştır. Özellikle mülkiyet konusundaki tezleri, İngiltere'nin Amerikan topraklarındaki işgalini rasyonelleştirme sürecini güçlendirmiştir. Amerikan yerlilerini "ilkel", "vahşi" gibi terimlerle nitelendirerek onlara ait toprakların işgali için gerekçeler üreten, dahası, İngiltere ve Amerika için farklı hukuki önermelere sahip tezleri, Johannes Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" olarak tanımladığı durumla örtüşmektedir.

"Zamandaşlığın inkârı" tezi, üstün olduklarını varsayan toplumsal grup ve ülkelerin sömürüye dayalı sistemlerini "ilkel", "vahşi" gibi söylemlerle meşrulaştırma çabasını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Söz konusu meşrulaştırma çabasına işaret etmek amacıyla hazırlanan bu çalışmada da Locke'un mülkiyet teorisinin "zamandaşlığın inkârı" kavramı üzerinden değerlendirilmesinin siyaset felsefesi alanındaki çalışmalara katkıda bulunacağı varsayımından yola çıkmıştır. Çalışmada, Locke'un mülkiyet teorisinde yer alan düşüncelerin Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" tezini doğrulayan önermeler içerdiği iddia edilmektedir. Bu doğrultuda, çalışma kapsamında, öncelikle Locke'un hayatı ve felsefesi hakkında bilgi verilmiş, ardından mülkiyet teorisi açıklanmış, son olarak da düşünürün mülkiyet teorisi Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" kavramı temelinde değerlendirilmiştir.

Kaynak taraması yöntemiyle hazırlanmış olan çalışma kapsamında, mümkün olduğu ölçüde ana kaynaklara başvurulmuş, fakat Türkçe akademik çalışmaların görünürlüğünü artırmak amacıyla, yayınlanmış Türkçe çevirisi bulunan İngilizce eserlerden yapılan alıntılarda öncelik çeviri metinlere verilmiştir. Çalışmanın Locke'un mülkiyet teorisine odaklanması nedeniyle, düşünürün mülkiyet teorisinin yer aldığı "Yönetim Üzerine İkinci İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme" başlıklı eseri ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

2. LOCKE'UN HAYATI VE FELSEFESİ

Locke, 1632'de Batı İngiltere'nin Somerset şehrinde doğmuştur. İngiliz iç savaşına Parlamentocular yanında katılan Püriten bir hukukçunun oğludur. Çocukluğu, iç savaşın patlak verdiği yıllara rast gelmiştir. Yirmi yaşında Oxford'daki Christ Church'e kaydolmuş ve sonraki on dört yıl boyunca Oxford'da öğrenci ve öğretim görevlisi olarak bulunmuştur. Felsefe ve tıp eğitimi alan Locke'un siyasi konulara ilgisi Shaftesbury kontuyla önce doktoru, sonra arkadaşı ve çalışanı olarak yakınlaşmasıyla birlikte artmıştır. 1688 İngiliz Devrimi öncesinde krala ihanet komplosuna karışmakla suçlandığı için Hollanda'ya kaçarak beş buçuk yıl sürgünde yaşamıştır. Ancak Şubat 1689'da, yani devrim sona erdikten sonra ülkesine dönebilmiştir. Yine 1689'da, epistemolojinin temel eserlerinden biri sayılan "İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme" (An Essay Concerning Human Understanding), Whig'in özgürlük ve devrim teorisinin özeti olan "Yönetim Üzerine İki İnceleme" (Two Treatises of Government) ve dinsel zorlamaya karşı eleştiri niteliğindeki "Hoşgörü Üzerine Bir Mektup" (A Letter Concerning Toleration) adlı eserlerini yayınlamıştır. Dikkate alınması gereken bir yazar olarak kabul edildiğinde elli yedi yaşındadır. Hiç evlenmemiştir. 1704'te öldüğünde zengin ve ünlü bir kişidir (Çapar ve Yıldırım, 2012: 90; Goldie, 2016: 27-9; Smith ve Smith, 1999: 155; Tabanlı, 2019: 344; Wootton, 2003: 21-3).

Locke'un felsefesinin ana teması ve hareket noktası bireylerin doğal hakları olmuştur. Düşünür, bireysel hak ve düzenlemeleri garanti edecek bir sözleşme teorisine ihtiyaç duyulduğunu söylemiştir (Çilingir, 2019: 42). Siyaset felsefesine ilişkin görüşlerini de toplum sözleşmesi konusunda ileri sürdüğü düşünceler temelinde oluşturmuştur (Zabunoğlu, 2016: 451). Toplum sözleşmesi teorisinde, yönetimlerin yasama ve yürütme erklerinin kaynağının toplum sözleşmesi, dolayısıyla halk olduğunu belirtmiştir (Çapar ve Yıldırım, 2012: 93). Özellikle yasama ve yürütme organlarının birbirinden ayrılması gerektiğini savunmuş, böylece, siyaset felsefesi tarihinde kuvvetler ayrılığı fikrinin ilk temsilcisi olarak yerini almıştır (Zabunoğlu, 2016: 432).

Düşünür aynı zamanda mutlakiyet yönetimlerini sarsan ilk kişi olarak tarihe geçmiştir. Bu sarsıntılar sonucunda, Amerikan, İngiliz ve Fransız devrimlerinin temeli atılmıştır. Politikada ılımlılıktan yana olan ve anayasal yönetimi tercih eden Locke, dogmatizme karşı çıkarak hoşgörüyü, temsil sistemine, parlamentoya ve demokrasiye olan inancıyla 1688 İngiliz Şanlı Devrimi'ni desteklemiştir (Baker, 2023: 22; Çapar ve Yıldırım, 2012: 101).

Locke'un dogmatizm karşıtlığı kendini bilgi teorisinde de göstermiştir. İngiliz ampirizminin babası sayılan düşünürü göre, bütün bilgilerin kaynağı deneyimdir. İnsan zihni boş bir levha, yani *tabula rasa* gibidir. Bilgi, yalnızca duyuusal deneyimden kaynaklanır (Juhansar, 2021). Bilginin tek kaynağının duyular olması

fikriyle Locke gücü bireylere vermiştir. Bireyler, şeyleri kilise, krallık veya geleneklerin gösterdiği gibi değil, oldukları haliyle görebilir. Bu da bilmeyi politik bir eylem haline getirir. Diğer taraftan, duyumun merkeze alınması, insan bilgisinin toplumsal veya öznelararası yönlerini önemsizleştirmektedir. Bireyi evrenin merkezine yerleştirmekte, insan bilgisini şekillendiren aidiyet, dil ve kültürü marjinalleştirmektedir (Peters, 1989: 390-1). Bu da düşünürün "bireyi icat etmede ve meşrulaştırmada önemli bir rol oynadığı" (Peters, 1989: 388) ve "bireyciliğin savunucusu olduğu" (Rebeiro, 2023: 955-6) iddialarını doğrulamaktadır.

Locke'un bilgi anlayışı özgürlük anlayışıyla da doğrudan bağlantılıdır. Düşünürü göre, insan özgürlüğünün esası, duyum ve düşünce yoluyla zihne sunulan entelektüel malzemelerden bilgi edinme ve anlamlı kimlikler inşa etme becerisinde yatar (Ward, 2010: 4). Dolayısıyla, düşünme yeteneğine sahip olan kişi özgürdür (Locke, 1824'ten aktaran Bourbouri, Nowzari ve Shirzadi, 2021: 88). Aslında, düşünme yeteneği özgürlüğün iki şartından birini yerine getirmektedir. Bu şartların ilki düşünmemektir. Locke'a (1996) göre, insanın özgür olması için düşünmemesi şarttır. Fakat düşündüğü şeyi yapabilme gücü de varsa ancak orada özgürlükten bahsedilebilir (s. 154-5). Böylece düşünce, ancak ikinci şart olan eylem duruma geçerse özgürlük mümkün olacaktır.

Locke'a göre, doğa durumunda insanlar eşit ve özgürdür (Hindess, 2007: 5). Böyle bir durumda, özgürlüğün kötüye kullanılmasını engelleyecek unsur ise bilgeliktir. Düşünürün bilgiyi siyaset felsefesine dâhil ettiği nokta burasıdır. İnsanlar belli entelektüel yeteneklere sahiptir. Her insan bilgelikten yararlanan bir varlıktır. Dolayısıyla, tüm insanlar temelde eşittir. Bilgelik, tüm insanlara hepsinin eşit ve bağımsız olduğunu, hiç kimsenin başkalarının hayatına, sağlığına, özgürlüğüne ve mülkiyetine zarar verme hakkına sahip olmadığını öğretir (Bourbouri vd., 2021: 92).

Locke'un bireyin doğal haklarına yaptığı vurgu modern liberalizmin doğuşunda önemli rol oynamıştır. Düşünürün sözünü ettiği doğal hakların en önemlileri yaşam, özgürlük ve sahiplenme hakkıdır. Bu üç doğal hakkın karışımı kendini mülkiyet hakkıyla gösterir (Bourbouri vd., 2021: 86). Düşünürün mülkiyet hakkına ilişkin önermeleri ise İngiltere'nin Amerikan topraklarını işgalini meşrulaştırmayı amaçladığı şeklindeki eleştirilerden bağımsız düşünülemez.

3. LOCKE'UN MÜLKİYET TEORİSİ

Locke'un mülkiyet teorisini geliştirdiği on yedinci yüzyılda, İngiltere, Kuzey Amerika topraklarını işgal etmektedir. Düşünürün kendisi de Amerika'daki İngiliz kolonileri için uzun süre idari görevlerde bulunmuştur. Shaftesbury Kontu Anthony Ashley Cooper'ın himayesi sayesinde, Ticaret ve Plantasyonlar Konseyi Sekreterliği (1673-4) ve daha sonra Ticaret Kurulu üyeliği (1696-1700) yapmıştır. Aynı zamanda, İngiliz köle ticaretinin tekeli

elinde bulunduran Royal African Company⁸ şirketinin ortaklarından biridir. Kırk yıl boyunca yürüttüğü bu idari görevler ve finansal yatırımlar sayesinde, İngiltere'nin sömürge ve ticari faaliyetleri konusunda pratik deneyim kazanmıştır (Addison, 2009: 272; Armitage, 2012: 6, 7; Ince, 2013: 97-8; Letwiniuk, 1998: 20; Pagden, 1998: 42).

Yine on yedinci yüzyılda, İngiltere'nin işgal ettiği Amerikan topraklarını nasıl yasal mülkiyeti haline getireceği tartışılmaktadır. Düşünürün mülkiyet teorisini bu tartışmaların, ayrıca İngiltere adına yürüttüğü görevlerin ve kişisel ticari faaliyetlerinin etkisinden bağımsız olarak geliştirdiği düşünülemez. Onur Ulaş İnce'nin ifadesiyle, düşünür, mülkiyet teorisini sömürge işlerine yaptığı kalıcı yatırımın tam ortasında ve İngilizlerin Amerika'da kendi vatandaşlarına yönelik toprak tahsislerine sağlam ahlaki ve yasal temeller sağlama ihtiyacına cevap olarak formüle etmiştir. Aslında, Kuzey Amerika'da kurulan Avrupa mülkiyet sistemlerinin meşrulaştırılması yalnızca Locke'un değil, genel olarak Avrupalı siyaset kuramcılarının on yedinci yüzyılda uğraştığı önemli meselelerden biridir (2013: 101, 86). Hugo Grotius ve Thomas Hobbes'tan Adam Smith ve Immanuel Kant'a kadar birçok düşünür, Avrupalıların Amerika'daki yerli halkların topraklarını işgalini ve bu topraklarda kurduğu mülkiyet sistemlerini haklı çıkarmaya çalışmıştır (Tully, 1998: 156).

On yedinci yüzyılın sonlarında, İngiliz sömürgeciler, toprak üzerindeki hak iddialarının keşif veya fetih yoluyla değil, ancak barışçıl tarım faaliyetleriyle meşrulaştırılabileceğine inanmıştır (Arneil, 1996: 121). Zira şehirlerin ve plantasyonların zaten var olduğu bölgelere giren İspanya'dan farklı olarak, İngilizler, Amerika'da işgalci bir hükümdarın tebaası olmak istemeyen "vahşi" yerlilerin bulunduğu bir bölgeye yerleşmiştir. Bu nedenle, ağırlıklı olarak halklar üzerinde değil, topraklar üzerinde hak kazanmayı hedeflemişlerdir. Bu hakları geçerli kılmak için de yaptıkları şeyin işgal olmadığını iddia etmek zorunda kalmışlardır (Pagden, 1998: 41-2). Locke'un emeğe dayalı mülkiyet teorisi de bu iddianın bir parçası olarak kabul edilebilir.

Düşünürün mülkiyet teorisini İngilizlerin Amerika'daki işgalini düzenlemeye yönelik bir plan olarak görmek mümkündür. Barbara Arneil (1996), Locke'un Carolina yönetimindeyken yazdığı ve onayladığı belgeleri analiz etmiş ve bir koloninin nasıl gelişmesi gerektiğine ilişkin önerilerinin açık bir plan niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür. Plan kapsamındaki birinci unsur, insanların arazileri çitle çevrelemeye ve ekmeye, ikinci unsur ise aylak veya fakir değil, çalışan İngilizlerin Amerika'ya yerleşmesinin teşvik edilmesi şeklindedir. Üçüncüsü, İspanyol sömürgecilerle ilişkilendirilen madencilik, yağmalama ve fetih gibi yöntemlerin reddedilmesi, dördüncüsü de İngiliz yerleşimcilerin Amerikan yerlilerinin (mülkiyet

iddialarına değilse de) yaşamlarına ve özgürlüklerine saygı göstermesidir. Son unsur, liberal ve hoşgörülü yasalara dayalı iyi bir hükümet kurulmasıdır. Bu öneriler, Arneil'e göre, düşünürün "Yönetim Üzerine İki İnceleme" adlı çalışmasında yer alan doğal insan, mülkiyet ve medeni toplum hakları konulu görüşlerinin temelini oluşturmuştur (s. 206).

Locke, mülkiyet teorisini de esas olarak "Yönetim Üzerine İkinci İnceleme" (bu yazıda bundan sonra kısaca "İkinci İnceleme") adlı çalışmasında açıklamıştır. Düşünürün mülkiyet teorisinin tümü birbiriyle bağlantılı üç öncüle dayandığı söylenebilir:

- Mülkiyet emekle başlar.
- Amerika'daki topraklar boş ve atıl durumdadır.
- Amerika'da İngiltere'den farklı hukuki kurallar geçerli olabilir.

3.1. Mülkiyet Emekle Başlar.

Locke, mülkiyet hakkını insan emeğine dayandırmış ve "tüm insanların geçim için gerekli şeylere sahip olma hakkı" (Tully, 1980: 3) şeklinde tanımlamıştır. Bu hakkın açıklamasında ise toplum sözleşmesini esas almıştır. Locke'a göre, Tanrı Dünyayı insanlara ortaklaşa vermiştir. Fakat bu dünyadan en üst yararı ve rahatlığı sağlayacak aklı da vermiştir. Tanrı, insana yaşamın yararı için toprağı ıslah etmesini ve emek harcamasını emretmiştir. Doğa durumunda sadece kendine sahip olan insan da Tanrı'nın bu emrine itaat etmiş, ortaklaşa verilen dünyanın belli bir bölümünü sürmüş, ekmiş, bu yolla bu bölüme kendi mülkiyeti olan, üzerinde başkasının hakkı olmayan ve zarar verilmeden kendisinden alınamayan bir şeyler eklemiştir. Başka bir deyişle, insanlığa ortaklaşa verilmiş toprak üzerinde emek sarf ederek kendisi için mülkiyet yaratmıştır. Dolayısıyla, ortaklaşa sahip olunan, yani doğa durumundaki varlıklar üzerinde emek sarf eden insan o varlıkları doğa durumundan çekip çıkarmış ve mülkiyeti başlatmıştır. Dünyanın bazı bölümlerinde nüfusun ve stokların artmasıyla birlikte toprağın yetersiz hale gelmesi sonucunda bazı topluluklar mülkiyetlerini toplum sözleşmesi yaparak kurumsallaştırmıştır (Locke, 2012: 23-34). Öyleyse, doğa durumunda ortaklaşa olan varlıklar üzerinde emek sarf ederek onu mülkü haline getiren insan mülkünü korumak için toplum sözleşmesi yapmış, yani devleti kurmuş, dolayısıyla özel mülkiyet devletten önce ortaya çıkmıştır.

Locke'un insan ihtiyaçlarından doğa durumuna, oradan mülkiyete ve devletin kuruluşuna uzanan açıklaması, bir toprak parçası üzerinde emek sarf etmenin o toprağı sahiplenmek için yeterli görülmesi anlamına gelmektedir. Düşünür, İkinci İnceleme'nin otuz ikinci paragrafında yer alan "Bir İnsanın Sürdüğü, Ektiği, Islah ettiği, İşlediği ve Ürünlerinden yararlanabildiği kadar Toprak onun Mülkiyetidir" ifadesinde de emeği mülk sahibi olmanın ön şartı olarak ortaya koymuştur.

⁸Royal African Company'nin baş harfleri olan RAC, on yedinci yüzyılın son çeyreğinde çok sayıda Afrikalı kölenin göğsüne

damgalanmıştır (Addison, 2009: 272).

Düşünüre göre, bir varlığın değerini belirleyen şey de ona harcanmış emektir. Bu yüzden, şarap sudan, elbise ipek, yaprak, kabuk veya yosundan daha değerlidir (par. 42). Otuz dördüncü paragrafta da "Tanrı Dünyayı, Kavgacı ve Münakaşacı olanın Hayalciliği ve Açgözlülüğüne değil, Çalışkan ve Akıllı olanın kullanımına verdi" sözleriyle "toprak emek verenindir" şeklinde özetlenebilecek düşüncelerini teolojik bir gerekçeye dayandırmıştır. Ayrıca, bu cümlede bahsedilen "çalışkan" ve "akıllı" ifadeleriyle tarım toplumuna ve doğa durumundan çıkmak için gereken eğitim sistemine sahip İngilizlerden bahsettiği açıktır. Böylece, Locke, Amerikan yerlilerine ait toprakları gasp eden İngiliz sömürgecileri "çalışkanlık", "akıl" gibi olumlu özelliklerle ilişkilendirmiştir.

Düşünüre göre, toprağı ekip biçerek mülk edinmek hem haklı hem de bütün insanlık yararınadır. Öyle ki, İkinci İnceleme'nin otuz yedinci paragrafında, topraktan sağlanabilecek yaşamsal rahatlığı on dönümden elde eden kişinin insanlığa doksan dönümün verdiği yarardan fazlasını sağladığını ileri sürmüştür. Bu teze kanıt olarak da Amerika'nın doğaya bırakılmış yaban ormanlarının ve işlenmemiş boş topraklarının bin dönümünün çaresiz ve muhtaç durumdaki sakinlerine sağladığı yaşamsal rahatlığın toprakların iyi işlendiği Devonshire'daki eşit verimlilikte on dönüm topraktan elde edildiğini söylemiştir. Düşünür, burada da yerlilerin topraklarına el konulmasına "daha geniş toplum yararını gözetme" argümanı ile etik bir boyut kazandırmaya çalışmıştır.

Locke'un emeğe dayalı mülkiyet teorisi, Amerika'nın sömürgeleştirilme sürecinin teolojik, etik ve ekonomik olarak gerekçelendirilmesinde oldukça etkili olmuştur. Aslında, daha on altıncı yüzyılda, İngiliz Kraliçesi I. Elizabeth önce kâşif Humphrey Gilbert'i Amerika'nın Hristiyanlar tarafından işgal edilmemiş topraklarını bulmak ve işgal etmek, daha sonra da kuzeni Sir Walter Raleigh'i oradaki toprakları fethetmek ve ekim yapmak üzere görevlendirmiştir. On altıncı yüzyılın sonlarına gelindiğinde, Hristiyanlık, arazi kullanımı ve sömürgeleştirme süreci arasında güçlü bağlantılar kurulmuş durumdadır (Welch, 2021: 73). On yedinci yüzyılın ilk birkaç on yılında da birçok din adamı ve sömürge valisi, Amerika'daki Avrupalıların göçebe avcılarının elinde olan veya tarım için yeterince kullanılmayan alanlara yerleşme hakkı olduğunu savunmuş ve bu yolla, yerlilerin toprakları üzerindeki iddialarını haklı çıkarmaya çalışmıştır (Washburn, 1976: 14). Bu düşünceler, fetih ve egemenlikten ziyade emek ve iyileştirme gibi terimlere dayandığından birçok ilerici ve liberal düşünür tarafından da benimsenmiştir (Arneil, 2020: 741).

Locke tarafından geliştirilen emeğe dayalı mülkiyet hakkı da birçok hukukçu, vaiz ve politikacı tarafından benimsenmiş, yerlilerin hak taleplerine karşı çıkmamanın gerekçesi olarak kullanılmıştır. Arneil'in (1996) verdiği bilgiye göre, bu durum, ABD'de on sekizinci yüzyılın sonu ve on dokuzuncu yüzyılın başında zirveye ulaşmışsa da on dokuzuncu yüzyılın ortalarında gerilemeye başlamıştır. 1800'lerin başlarında, Amerika

Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'ne kadar uzanan bazı davalarda Locke'un tezleri reddedilmeye başlanmıştır. Örneğin, 1823'te görülen Johnson-M'Intosh davasında, yerlilerin hak taleplerine yüksek mahkeme nezdinde karşı çıkanlar, arazide mülkiyet iddiasında bulunmak için ekimin gerekli olduğu şeklindeki standart Locke tezlerini kullanmıştır. Dönemin ABD Yüksek Mahkemesi Baş Yargıcı John Marshall ise avlanma veya benzeri faaliyetlerde kullanıldığı için boş sayılan topraklarda tarımsal emek sarf etmenin o topraklar üzerinde hak yarattığı fikrini reddederek başlayan ve İngilizlerin iddia ettikleri topraklara yalnızca Amerikan yerlilerine karşı zafer kazandıkları için hak sahibi oldukları sonucuna varan emsal teşkil edici bir karar yazmıştır. Marshall, yerli topraklar üzerinde hak iddia etmek için meşru bir temel olarak ekim yapma tezini, ayrıca, Amerika'nın, toplum veya hükümet olmadan doğa durumunda dolaşan 'doğal' insanların yurdu olduğu şeklindeki Locke temelli standart tezi reddetmiştir. Böylece, Marshall, Avrupa'ya yerli toprakları üzerinde hak veren şeyin barışçıl emek veya satın alma olmadığını, sadece güç olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu nedenle, Marshall'a göre, tarımcıların avcılarını kovma hakkına sahip olup olmadıklarını tartışmak gereksizdir. Zira bu argüman, bunu yapanlara toprağı ele geçirmek için bazı rasyonel ve etik gerekçeler sunarken Avrupalıların toprak hakkının güç kullanarak o toprakları fethetmekten kaynaklandığı gerçeğini karartmaktadır. Oysa uluslararası hukukun sert gerçekliği, savaşı kazananların mağlupların toprağını kazandığını söylemektedir (s. 194-7).

Locke'un fetih yoluyla mülk edinmeye karşı tutumu ise olumsuzdur. İkinci İnceleme'nin "Fetih Üzerine" başlıklı bölümünde (par. 175 ve 176), fetih yoluyla mülk edinmeye karşı çıkmış, fatihleri "saldırgan" olarak nitelendirmiş, savaşta galip gelenlerin fethedilenler üzerinde hiçbir zaman bir hak sahibi haline gelemeyeceğini, önemli olan şeyin halkın onayını kazanmak olduğunu söylemiştir. Savaş yoluyla mülk kazananlara da hırsızları ve korsanları örnek göstermiştir. Böylece, Locke, Amerikan yerlilerinin topraklarının İngiliz sömürgeciler tarafından gasp edilmesinde Marshall tarafından vurgulanan güç unsurunun etkisini yok saymış, yerlilerin mülksüzleştirilme sürecini de çalışkan ve akıllı İngilizlerin emeğine bağlamıştır.

3.2. Amerika'da Topraklar Boş ve Atıl Durumdadır.

Locke'un mülkiyet teorisinin bir diğer öncülü Amerikan topraklarının atıl durumda olduğudur. Düşünür, İkinci İnceleme'de, otlatma, ekme ve dikme için ıslah edilmeyip bütünüyle doğaya bırakılmış toprağı "boş" ve "atıl" toprak olarak tanımlamıştır (par. 42). Otuz sekizinci paragrafta da bir toprak parçasının boş ve atıl sayılmaması için emek verilmesi ön şartının yanı sıra çitleme şartını getirmiştir. Buna göre, çitle çevirme ve emek verme şartlarının yerine getirilmediği bir arazi boş

ve atıl sayılacak ve başka birisinin sahipliğine geçebilecektir.

Locke, özellikle, İngiliz sömürgecilerin Kuzey Amerika'da işgal ettiği toprakların yeterince işlenmemiş, atıl halde olduğunu söylemiştir. Bahsettiği atıl topraklarla Amerika'yı kast ettiğini İkinci İnceleme'nin yedi paragrafında (par. 36, 37, 41, 43, 46, 48 ve 49) açıkça belirtmiştir. Düşünre göre, Amerika'nın doğaya bırakılmış ve işlenmemiş, yani hâlâ "doğa durumunda" olan ormanları ve toprakları henüz mülk edinilmemiştir. Üzerlerinde emek sarf ederek uygarlığa kazandıracak kişilerin mülkiyetine açık durumdadır. Dolayısıyla, Avrupalı sömürgecilerin karşısında duran mülk edinilmemiş ve emek sarf edilirse orayı işgal eden kişilerin rızasını almaya gerek kalmaksızın sahiplenilebilecek topraklardır.

Düşünürün çitle çevrilmemiş ve işlenmemiş toprakların "boş" ve "atıl" sayılacağı şeklindeki düşüncesinin emekle ilgili kısmı Roma hukukunda *res nullius* olarak bilinen bir tezdin doğmuştur. Bu teze göre, işgal edilmemiş topraklar da dâhil olmak üzere tüm 'boş şeyler' tarımsal kullanıma dâhil edilinceye dek bütün insanlığın ortak malı sayılır (Pagden, 1998: 42). Amerikan yerlilerinin çitleme yapmadığı ise doğrudur. Sömürge kayıtları, Amerikan yerlilerinin arazileri genelde çitle çevirmediklerini, yalnızca İngiliz mahkemeleri tarafından emredildiğinde çevirdiklerini göstermiştir. Yerlilerin avcı-toplayıcı bir toplum olarak topraklarını çitle çevirmeye ihtiyaç duymadığını düşünmek mümkündür. Oysa İngiliz toprak mülkiyetinin Amerika'daki temel unsuru çitle çevirme olmuştur. Örneğin, Carolina'daki headright sistemi⁹, bireysel olarak mülk edinilen toprak parçalarının sınırlarının ölçülmesi ve işaretlenmesine dayanmıştır (Arneil, 1996: 140-1).

Burada dikkat çeken hususlardan biri, Locke'un sömürgecilerin çitlerle çevirip sahiplenmesini savunduğu topraklarda zaten yaşamakta olan Amerikan yerlilerinin avcı-toplayıcı bir toplum olması ve Locke'un bakış açısıyla, avcı-toplayıcı toplumların yerleşmiş olduğu toprakların tarım toplumları tarafından işgalinin meşru sayılmasıdır. Locke, İkinci İnceleme'nin yirmi altıncı paragrafında, topraklarını "çitlemeyi bilmeyen", dolayısıyla, düşünre göre "ortak arazi üzerinde henüz bir Kiracı olan" yerlilerin yalnızca toprağın "doğal biçimde ürettiği" yemişler ve beslediği hayvanlar üzerinde hak sahibi olduğunu söylemiştir. Bunlar ortak mallardır. Üzerlerinde tarımsal emek harcanmamıştır. Locke'un bu sözleri, mülkiyet teorisiyle hedeflenen şeyin herhangi bir ürün veya mal değil, yerlilerin toprakları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımla, Amerikan yerlilerin bin yıllardır yaşadığı topraklar çitle çevrilmediği ve tarımsal üretim yapılmadığı için "boş" ve

"atıl" sayılmakta, sömürgecilerin sahiplenmesine açık hale getirilmektedir. Bill Ashcroft, düşünürün bu yaklaşımını avcı-toplayıcı toplumların topraklarının "ileri" tarım toplulukları tarafından kamulaştırılmasının mazereti olarak değerlendirmiştir (2010: 7). Zira Locke'un çitle çevreleyip işleyerek toprağa sahip olma tezi, yerlilerin halen yaşamakta olduğu toprakların mülkiyetinin giderek tarım ve sanayiye bilen sömürgecilerin eline geçmesi, yerlilerin ise ellerinden alınan topraklarında herhangi bir mülkiyet hakkının bulunmaması anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, sömürgeciler, avcı-toplayıcı bir ekonomiye sahip Amerikan yerlilerinin topraklarını onların elinden kolayca alabilecek, fakat yerlilerin bu toprakları sömürgecilerden talep etme hakkı olmayacaktır. Arneil, Locke'un daha da ileri giderek, toprağın üreteceği ürün miktarı artacağı için Amerikan yerlilerinin İngilizlere borçlu olacaklarını söylediğine işaret etmiştir (1996: 151). Diğer taraftan, James Tully'nin (1998) dediği gibi, yerli halklar Avrupalıları kendi yasalarına ve geleneklerine tabi tutmaya veya binlerce yıldır kendilerine ait olduğuna "yanlılıkla" inandıkları toprakları savunmaya çalışırlarsa, doğa kanununu ihlal etmiş olacaklardır. Bu durumda, Avrupalı yerleşimciler tarafından "vahşi hayvanlar" gibi cezalandırılacak veya yok edilebileceklerdir (s. 352).

Düşünürün Amerika'daki "boş" ve "atıl" toprakların üzerinde emek sarf eden sömürgecilerin mülkiyeti haline geleceği tezi birçok yönüyle eleştirilmiştir. Bu eleştirilerde öncelikle bu toprakların İngiliz sömürgeciler geldiğinde "boş" ve "atıl" olduğu iddiasına karşı çıkmaktadır. Christina Welch'in (2021) verdiği bilgiye göre, on yedinci yüzyıl ve öncesinden kalma birçok raporda, Kuzey Amerika yerlilerinin arazilerini kullandıkları ve çiftçilik yaptıkları açıkça gösterilmiştir. Fakat bu araziler, Avrupalıların ortak araziden yeterince ayrılmış olması için şart koştuğu şekilde çitlerle çevrilmemiştir. Ekili araziler de Avrupalıların uygun gördüğü şekilde gübrelenmemiş, böylece yeterince verimli hale getirilmemiştir. Bunun nedeni, bu kıtada evcilleştirilmiş sığırların olmamasıdır. Avrupalılar ise toprağı güçlendirdiği ve verimi artırdığı için gübrelemeyi zorunlu saymıştır. İngiliz sömürgeciler, bu yüzden Kuzey Amerika yerlilerinin Tanrı vergisi doğa kaynağını, yani doğal toprağı uygun şekilde kullanmadıklarını düşünmüştür. Bu durum, Hristiyan sömürgecilerin düzeltmesi gereken bir şeydir ve Locke'un çorak araziye emek vererek mülk edinme teorisi bu düşünceyle ilgilidir (s. 73-4). Ayrıca, Amerika'ya gelen birçok İngiliz, Avrupalıların bu kıtaya getirdiği hastalıklar¹⁰ yüzünden yerli nüfusun yok olduğu köylerin arazilerine yerleşmiş veya yerli toplulukların ürün rotasyonu ya da avlanma alanlarının korunması amacıyla geçici olarak

⁹ Headright sisteminde, Kuzey Amerika'ya taşınan İngiliz yerleşimcilere teşvik olarak 50 dönüm arazi verileceği garanti edilmiştir (Rodríguez, 2007: 86).

¹⁰ Sömürgecilik döneminin daha başlarında, Amerika kıtalarının her yerinde, Avrupalılar tarafından getirilen hastalıklar, Avrupalıların kendilerinden çok daha önce kabileden kabileye

yayılarak Kolomb öncesi yerli Amerikan nüfusunun tahmini yüzde doksan beşini öldürmüştür. Kuzey Amerika'nın en kalabalık ve en örgütlü yerli toplulukları olan Mississippian şeflikleri, Avrupalıların Mississippi Nehri'ne ilk yerleşimlerini kurmalarından bile önce, 1492 ile 1600'lerin sonu arasında bu şekilde ortadan kaybolmuştur (Diamond, 1997: 78).

kullanmadığı tarlaları talep etmiştir (Park, 2022: 1107). Başka bir deyişle, Tully'nin de altını çizdiği gibi, Avrupalılar Amerika'ya geldiklerinde yerli halklar on bin yıldan uzun süredir oradadır. Kendi mülkiyet ve siyaset kurumları vardır (1998: 347). Yani Locke'un "boş" ve "atıl" olduğunu ileri sürdüğü topraklar sahipsiz, boş veya atıl değildir. Yalnızca oradaki yerli halkın kendi ekonomisine, kültürüne ve kurumlarına uygun olarak kullanılmaktadır.

Locke'un mülkiyet teorisine yönelik bir diğer eleştiri, Avrupalı sömürgecilerin yerli halkları boyunduruk altına almasına izin vermesidir. Sean Wilentz'in ifadesiyle, düşünürün emek teorisi, göçebe avcı-toplayıcı halklar olsun, bağımlı Afrikalı köleler olsun, çeşitli "üretken olmayan" kişilerin boyunduruk altına alınmasına izin veren, hatta teşvik eden şekillerde formüle edilmiştir (2002: 68). Wilentz'in sıraladığı "üretken olmayan" kesimlerin "ilkel" ve "vahşi", Avrupalı sömürgecilerince "uygar" olarak görülmesi, aynı zamanda Avrupalı sömürgecilere onları uygarlaştırma misyonu yükleyen, yani müdahale hakkı veren bir anlama sahiptir. Howard Williams da düşünürün emek-mülkiyet teorisinin daha önce ihmal edilmiş bölgeleri ekime açan ve toprakları ustaca işleyerek doğanın bağışlarına katkıda bulunan "çalışkan" beyaz yerleşimcilerin onaylanmasına yönelik olduğunu, bu doğrultuda, sömürgeciliği de yeryüzünün üretken kapasitesini geliştirip kullanarak insanlığın ortak stoğunu artıran bir uygulama olarak gösterdiğini ileri sürmüştür (2014: 166). Dahası, düşünürün mülkiyet teorisi, yalnızca Amerika'daki "atıl" ve "boş" toprakların değil, Judith Whitehead'in belirttiği gibi, dünyanın başka yerlerindeki işlenmemiş topraklar için de İngiltere'den uzanan "iyileştirici elin" meşrulaşmasına katkı yapmıştır (2012: 5). İngiliz sömürgeciliğinin Amerika kıtasıyla yetinmeyip dünyanın dört bir yanına uzanmış olması da Whitehead'i doğrulamaktadır.

Diğer taraftan, Locke, çitleme ve ekim yoluyla toprağa el koymanın sınırsız olmayacağını söylemiştir. Getirdiği iki şart, toprağın herkes için yeterli olması ve ürünlerin bozulmamasıdır. Toprağın herkes için yeterli olma şartıyla ilgili olarak, Locke, Amerika'daki toprak miktarının yerlilerin ihtiyaç duyduğundan fazla olduğunu düşünmüştür. İkinci İnceleme'nin otuz üçüncü paragrafında, topraktan yoksun olanların kullanabileceğinden fazla miktarda toprak olduğu için, toprağın belli bir parseli iyileştirilip mülk edinilirse bundan başkasının zarar görmeyeceğini, çünkü hâlâ yeterli miktar ve nitelikte başka toprakların da bulunacağını söylemiştir. Ancak herkese yetecek kadar bol olan bu topraklar üzerinde mülkiyet hakkı yalnızca etrafını çitleyerek işleyenlere ait olacaktır.

Düşünür, bozulmayla ilgili getirdiği sınırlamayı aşmak için de para kavramını ortaya atmıştır (Arneil, 1996: 146). İkinci İnceleme'nin kırk yedinci paragrafında, parayı "insanların çürümeden saklayabileceği dayanıklı bir şey" olarak tarif etmiştir. İnsanlar, ihtiyaçlarından fazla olanı parayla takas edip kâr elde edecekleri için

toprağı ekip biçecek ve ürünlerin bozulmasını önleyecektir. Arneil'e (1992) göre, Locke, bozulma sınırlamasını aşan gümüş veya altın para üzerinden hem yerlilerin mülkiyet hakkını sınırlamakta hem de kalan toprağı "atık" olarak tanımlayıp başkaları tarafından el konulmaya açık hale getirmektedir (s. 278). Yine paranın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, para sahiplerinin, yani sömürgecilerin dönemin şartları gereğince Amerika'da daha fazla mülk edinme fırsatı doğmuştur. Locke, bu düşüncesini İkinci İnceleme'nin kırk dokuzuncu paragrafında, "Dolayısıyla başlangıçta bütün Dünya Amerika'ydı ve şimdi olduğundan daha fazla Amerika'ydı, çünkü Para gibi bir şey hiçbir yerde bilinmiyordu. Komşuları arasında Paranın Değerinin ve Kullanımının olduğuna ilişkin bir şeyler keşfedince aynı İnsanın derhal Sahiplenmesini genişletmeye başlayacağını görürsünüz" sözleriyle ifade etmiştir. Düşünürün bu sözleriyle, o dönemde İngiltere'de tohumları atılan kapitalist ekonominin "sermaye birikimi", dolayısıyla, İnce'nin deyişiyle "birikim ahlâkı" (2018: 61) zihniyetini Amerika'nın avcı-toplayıcı ekonomiye sahip yerlilerinin topraklarına uyarladığı söylenebilir.

3.3. Amerika'da İngiltere'den Farklı Hukuki Kurallar Geçerli Olabilir.

Locke'un mülkiyet teorisi, Amerikan yerlileri için İngiltere'de geçerli olandan farklı bir hukuk sisteminin uygulanması anlamına gelmektedir. Düşünürün önerdiği şey, kendi ülkelerinde veya diğer Avrupa ülkelerinde belli ulusal ve uluslararası kanunlara tabi olan İngilizlerin söz konusu sömürge toprakları olunca bu kanunların hiçbirine tabi olmamasıdır. Locke, o dönemin Amerikan dünyasını "doğa durumu" olarak nitelendirerek yalnızca oraya özgü ve teolojik önermelere dayalı mülkiyet hükümleri belirlemiş ve böylece, İngilizlerin Amerika'daki işgali için yasal dayanak oluşturmaya çalışmıştır. Aslında Locke'un kendisi de İkinci İnceleme'nin ellinci paragrafındaki "Yönetimler altında mülkiyet hakkını Yasalar düzenler ve toprak sahipliği pozitif anayasalar tarafından belirlenir" ifadesiyle, mülkiyet hakkının kanunlar tarafından belirlendiğini söylemektedir. Ancak, bu uygulama "Parası olan ve Ticaret yapan; Yönetim altında Bir Yığın İnsanın var olduğu; Toprağı ortaklaşa olduğu İngiltere'de ya da başka bir Ülkede" (par. 35) böyledir. "Oysa başlangıçta ve büyük Dünya Ortaklığı ilk olarak İnsanlarla dolmaya başlarken durum tamamen başka" türüdür (par. 35). O zamanlar mülkiyeti belirleyen şey emektir. Başka bir ifadeyle, bir İngilizin bir toprağa sahip olması için Amerika'da farklı, İngiltere'de veya başka bir Avrupa ülkesinde farklı kurallar geçerlidir. Örneğin, İngiltere'de bir toprak sahibi toprağını hiç ekip biçmese, üzerindeki meyve ve sebzeleri çürümeye terk etse bile bu durum onun mülkiyet hakkını etkilemez. Çünkü bu toplumlarda mülkiyet hakkı kanunların koruması altındadır. Doğa durumunda ise mülkiyeti belirleyen şey emektir.

Locke'un Amerika için Avrupa'da geçerli olmayan bir hukuk sistemi önermesini Thomas Scanlon, "Locke,

doğa durumunda hukuktan veya toplumsal uzlaşımlardan önce sahip olduğunu düşündüğü doğal mülkiyet hakları ile paranın ortaya çıkması ve hükümetin kurulmasıyla daha sonra ortaya çıkan mülkiyet sistemleri arasında açık bir ayırım yapmıştır" (1976: 23) şeklinde açıklamıştır. İlkinde, düşünürün Tanrı'nın buyruklarına ilişkin tahayyülleri, ikincisinde ise kanunlar hâkim konumdadır. Oysa, ABD Yüksek Mahkemesi Baş Yargıcı Marshall'ın da belirttiği üzere, Avrupa'dan geniş bir okyanusla ayrılmış olan Amerika kıtasında Avrupalılar oraya gelmeden önce de farklı uluslar, bu ulusların kendi kurumları ve tabi oldukları kendi kanunları vardır (Tully, 1993: 174). Nasıl bir Avrupa ülkesine dışarıdan gelen bir kişi oradaki mevcut kanunlara tabi olmak zorundaysa, Amerika kıtasına gelen Avrupalı sömürgeciler de oradaki yerli ulusların kanunlarına uymakla yükümlüdür. Ancak böyle bir bakış, toplumları birbirinden kültürel ve kurumsal olarak farklı, fakat eşit yapılar olarak görmeyi gerektirir. Toplumlar arasında bir hiyerarşi kurmaz. Locke ise Amerika'daki yerli halkların Avrupalı sömürgeciler oraya geldiğinde zaten mevcut olan kurum ve kanunlarını yok saymış, görmezden gelmiştir. Yerli halkların Avrupalı sömürgeciler tarafından gaspını meşrulaştırmanın bir yolu olarak da aynı zaman diliminde olmalarına rağmen, Amerika kıtasındaki mevcut durumu İngiltere'nin "başlangıçtaki" durumuyla eşdeğer görmüş, dolayısıyla Amerikan yerlileriyle eş zamanlı, yani zamandaş olduklarını inkâr etmiştir.

4. LOCKE'UN MÜLKİYET TEORİSİNDE ZAMANDAŞLIĞIN İNKÂRI

Zamandaşlık, aynı zaman dilimi içinde olmayı ifade eder. Kişinin kendisiyle aynı zaman dilimindeki insanları kültürel farklılıklarından yola çıkarak farklı bir zaman dilimine yerleştirmesi "zamandaşlığın inkârı" olarak ifade edilmektedir. Zamandaşlığın inkârı kavramı, Alman antropolog Johannes Fabian'ın 1983'te yayınlanan "Zaman ve Öteki: Antropoloji Nesnesini Nasıl Oluşturur" (Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object) adlı çalışmasında ortaya atılmıştır. Fabian, bu kavramla antropolojik çalışmalarda bir çelişkiye dikkat çekmiştir. Bu çelişki, etnografik saha çalışmalarında araştırma konusu toplumlarla aynı zaman diliminde diyalog kurulduğu halde, bu çalışmaların bulgularının yer aldığı raporlarda o toplumların geçmişteki bir zaman dilimine yerleştirilerek anlatılmasıdır. Başka bir deyişle, etnografla yerli arasındaki karşılaşmanın zamandaşlığı o karşılaşmaya ilişkin raporlarda reddedilmektedir. Fabian, "zamanın şizojenik kullanımı" olarak gördüğü bu durumu "deneysel olarak mevcut olan, diyalog kurulan Ötekinin teorik olarak yok edilmesi" şeklinde açıklamıştır. Antropolojinin referans(lar)ını antropolojik söylemin üreticisinin şimdiki zamanından başka bir zamana yerleştirmeye yönelik kalıcı ve sistematik eğilimini ise "zamandaşlığın inkârı" olarak tanımlamıştır (1983: xxxix, 21, 32).

Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" kavramıyla işaret ettiği stratejide, antropologların kullandığı araçlardan biri, araştırdıkları toplumların belli bir andaki uygulamalarını geniş zaman kipinde anlatmaktır. Fabian'ın verdiği örnekle söylenirse, "x toplumu anaerkildir" (1983: 81) şeklinde geniş zaman kipinde bir cümle kurulduğunda, bu cümle, o topluluğun hiç değişmeyeceğini, ebediyen anaerik olacağını imlemekte, bu bilgi, o toplumda sabitlenmekte ve değişmezlik düşüncesi yaratmaktadır.

Fabian, antropologla araştırma nesnesini farklı zaman dilimlerine yerleştirme şeklindeki çelişkinin istemsizce yaşanan bir hata değil, kasıtlı bir uygulama olduğunu ileri sürmüştür. Yazara göre, kronolojik bir hata olsa, bunun adı anakronizm olacaktır. Anakronizm, belli bir zaman çerçevesiyle uyumsuz bir durumu veya durum beyanını ifade eder. Bir hata ya da kaza olabilir. Oysa, Fabian'ın zamandaşlığın inkârı olarak tanımladığı durumda yaşanan şey hata değil, varoluşsal, retorik ve politik araçlardır. Anakronizmden farkının altını çizmek için, Fabian, zamandaşlığın inkârını "allokronizm" şeklinde adlandırmıştır (1983: 32). Anakronizmden farklı olarak, allokronizm, araştırma nesnesini araştırmacıdan ayırmaya yönelik kasıtlı ve seçilmiş bir eylem, politik bir araçtır.

Fabian'ın zamandaşlığın inkârını "politik bir araç" olarak tarif etmesi yalnızca antropolojideki bu çelişkiye özgü değildir. Yazara göre, antropolojik bilgiyi üretenlerle hakkında bilgi üretilen toplumlar, yani antropolojiyle nesnesi arasındaki ilişki kaçınılmaz olarak politiktir. Zira diğer araştıran-araştırılan insanlar ve toplumlar arasında olduğu gibi, antropolojide de bilgi üretimi gruplar, sınıflar ve uluslar arasındaki ilişkilerin yaşandığı kamusal bir alanda gerçekleşir (1983: 143). Antropoloji disiplininin kendisi de Batı kapitalizminin sömürgeci yayılmacılık döneminde ortaya çıkıp gelişmiştir. Bu dönemde, Avrupalıların toprağa duyduğu ihtiyaç, sömürgeleştirme süreçlerinin entelektüel bir zeminde meşrulaştırılmasını da gerektirmiştir (s. 143-4). İşte bu şartlarda, antropoloji de araştırdığı toplulukları geçmiş bir zaman dilimine yerleştirip "vahşi", "ilkel", "öteki" olarak inşa etmiştir (s. 1). "İlkellik", "vahşilik" gibi terimler ise zamansal uzaklaştırma etkisi yaratır (s. 75). Zaten ilkellik kavramının kendisi de özünde zamansaldır (s. 18). Başka bir deyişle, bir topluluk ancak belli bir zaman dilimine göre daha geçmişte, yani "ilkel" sayılabilir. Örneğin, Amerikan topraklarının sömürgeleştirildiği dönemler dikkate alındığında, Amerikan yerlileri, o günü temsil eden, yani "ileri" olduğu iddia edilen Avrupalı toplumlara göre "ilkel" kabul edilmiştir.

Batılı antropologların işgal edilen topraklardaki yerli halkları geçmişteki bir zaman dilimine yerleştirmesi, Fabian'a göre kronopolitik, yani zaman politikası şeklinde bilinçli bir uygulamadır. Fabian, antropologların söylemindeki allokronik zaman politikasıyla Avrupalı sömürgecilerin çıkarlarının örtüşmesine dikkat çekmek için "jeopolitikanın ideolojik temelleri kronopolitiktedir"

(1983: 144) ifadesini kullanmıştır. Fakat Fabian'ın bu noktada bir çekincesi vardır. Jeopolitikten veya Batılı ülkelerin yayılmacılığından bahsederken baskın olan şey mekânsal imgelerdir. Bu imgeler, sömürge ilişkilerinin zamansal boyutunu gölgede bırakmaktadır (Fabian, 1983: 95). Oysa Fabian'ın amacı, sürecin zamansal boyutuna işaret etmek, "vahşilikten uygarlığa, köylülükten sanayi toplumuna geçiş olarak ifade edilen" (s. 95) zamansallaştırmaların "sömürgeciliğin entelektüel meşruiyetine" (s. 17) yaptığı katkıyı göstermektir. Bu katkı, evrimci bir zaman anlayışına ve bütün toplumların izlemesi zorunlu tutulan doğrusal bir gelişme çizgisine inanılmasını sağlayarak yapılmıştır. Fabian'a göre, medeniyet, evrim, gelişme, kültürel uyum ve modernleşme (ayrıca, onların kuzenleri sayılabilecek sanayileşme ve kentleşme) kavramlarının hepsi evrimci zamandan türeyen terimlerdir ve epistemolojik boyutları vardır (s. 17). Bu terimler üzerinden sömürgecilerle işgal edilen topraklardaki yerli halk arasında zamansal bir hiyerarşi yaratılmıştır. Aynı zaman diliminde yaşayan farklı toplumlar, Avrupa kültürü ölçüt alınarak ve evrimci bir zaman anlayışı içinde "ileri-geri", "ilkel-uygar" gibi ikilemler üzerinden tanımlanmış, sömürgeciler "ileri", "uygar", onların işgal ettiği topraklardaki yerli halklar ise "geri", "ilkel" gibi kategorilere dâhil edilmiştir.

"Zamandaşlığın inkârı" tezi, sömürgeleştirilen topraklardaki yerli halklar için kullanılan nitelendirmelerin tarihsel işlevini açıklamaya da yardımcı olmaktadır. Sömürgecilerin işgal ettiği toprakların sahiplerini "ilkel", "vahşi" gibi terimlerle geçmiş bir zaman dilimine yerleştirmesi kendilerini "üstün", yerlileri ise "aşağı" tür olarak konumlandırma etkisi yaratmıştır. Yerli halkların "ilkel" olarak görülmesi, aynı zamanda Avrupalı sömürgecilere onları uygarlaştırma misyonu yükleyen, yani müdahale hakkı veren bir anlama da sahiptir. Müdahalenin odak noktası, yerli halkların topraklarının ellerinden alınmasıdır. Avrupalı sömürgecilerin müdahaleye hakkı olduğunu düşünenlerden biri de Locke'tur. Locke, Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" tezini doğrularcasına, Amerikan toprakları temelinde geliştirdiği mülkiyet teorisine, Amerikan yerlilerini "ilkel", üzerinde yaşadıkları toprakları "boş" ve "atıl" olarak nitelendirerek sömürgeciler tarafından gasp edilmesini meşrulaştıran tezler üretmiştir. Bu çalışmada, düşünürün mülkiyet teorisinde yer alan önermelerin aşağıda sıralanan en az üç boyutuyla Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" teziyle örtüştüğü ileri sürülmektedir:

- Evrimci bir gelişim çizgisi benimsemesi
- Amerikan yerlilerini "ilkel" sayması
- Kasıtlı olması

4.1. Evrimci Bir Gelişim Çizgisi Benimsemesi

Locke, Amerika kıtasının sömürgeleştirilmesi sırasında orada bin yıllardır yaşayan yerli halkların sahip olduğu toprakları "boş" ve "atıl" saymıştır. Bu tezini de söz konusu toprakların çitle çevrilmemiş olmasına ve

üzerinde yeterli tarımsal faaliyet yürütülmemesine dayandırmıştır. Oysa, bu topraklarda o dönemde yaşayan yerli halklar avcı-toplayıcı bir ekonomiye sahiptir ve bu yüzden arazileri çitle çevirmeye ihtiyaç duymamıştır. Aynı dönemde, İngiltere'de tarım ekonomisi hâkimdir. Evrimci toplumsal gelişme çizgisi benimsendiğinde, tarım ekonomisi avcı-toplayıcı ekonomiden sonraki zaman diliminde yer almaktadır. Bütün toplumların aynı aşamalardan geçeceğini öngören evrimci gelişme düşüncesinin ise Fabian'ın dediği gibi "epistemolojik boyutları" (1983: 17) vardır. Zira her sonraki aşama için bir önceki "geri" kabul edilir. Dolayısıyla, tarım ekonomisine sahip İngiltere "ileri", Amerika'nın avcı-toplayıcı yerli halkları "geri" toplumlardır. Bu yaklaşım, Locke'un mülkiyet teorisinde olduğu gibi, "ileri" toplumları epistemolojik olarak üstün ve kuralları belirleme hakkına sahip taraf haline getirmektedir. Locke, yerli halkları kanuna kurala sahip olmayan "doğal insan" olarak tarif ederek bir yandan onların yerleşik toplumsal yapı ve kurumlarını yok saymış, diğer yandan da avcı-toplayıcı ekonomilerin toprağı çitleme veya gübreleme eksikliği gibi sonuçlarını topraklarının ellerinden alınma gerekçesi olarak göstermiştir. Böylece, evrimci bir zaman anlayışı temelinde İngiliz sömürgeciliğine entelektüel bir kılıf giydirmeye çalışmıştır. Bu tutumuyla da Fabian'ın zamandaşlığın inkârı stratejisinin "sömürgeciliğe entelektüel meşruiyet kazandırılmasına katkı yaptığı" (1983: 17) tezini doğrulamıştır.

4.2. Amerikan Yerlilerini "İlkel" Sayması

Locke, Kuzey Amerika yerlilerini insan ırkının en ilkel üyeleri olarak görmüş, bu toplumların hâlâ insanın ilk çağında olduklarını düşünmüştür (Welch, 2021: 76). Diğer taraftan, ampirik bakışı nedeniyle, insanları doğuştan "ilkel" veya "uygar" olarak görmemiştir. Örneğin, "İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme" başlıklı çalışmasında, Virginia Kralı Apochancana'nın İngiltere'de eğitim almış olsa, İngiltere'deki bir din adamı kadar bilgili ve bir o kadar da iyi bir matematikçi olabileceğini söylemiştir (Locke, 2000: 111). Ancak Amerikan yerlileri, mevcut halleriyle, düşünürün doğa durumundaki insanını temsil etmektedir. "Boş levha" gibidirler. Akıl yürütme kapasiteleri gelişmemiştir. Yani ilkelidirler.

Locke'un kendisiyle aynı zaman dilimini paylaşan bir topluluğu "ilkel" olarak nitelendirmesi de Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" teziyle örtüşmektedir. Fabian'ın işaret ettiği üzere, "ilkel" kavramı zamansal bir boyuta sahiptir (1983: 18) ve bahsedilen kişi ya da grubu geçmiş bir zaman dilimine yerleştirir. Kendini "ileri" veya "gelişmiş" olarak gören tarafın kullandığı bir aşağılama ifadesidir. Sömürgecilik durumunda, ilkelik-gelişmişlik kategorileri genellikle "ilkel" olarak görülen tarafın emeğinin ve mallarının gaspını meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Locke'un Amerikan yerlileri için kullandığı "vahşi", "ilkel" gibi nitelendirmeler de yerlileri "uygar" sömürgecilerin müdahalesine açık hale getirmektedir.

4.3. Kasıtlı Olması

Locke'un mülkiyet teorisinin Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" teziyle örtüşen bir diğer boyutu kasıtlı olması ve "politik bir araç" niteliği taşımasıdır. Fabian, antropoloji alanında yaptığı tespitlerden yola çıkarak aynı zaman diliminde yaşayan taraflardan birinin diğerini geçmiş bir zaman dilimine yerleştirmesinin istemsizce yapılan bir hata değil, kasıtlı ve seçilmiş bir eylem olduğunu söylemiş ve bu eylemi "politik bir araç" olarak nitelendirmiştir. Max Weber, "politika ihtilaf demektir" (Dowding, 2019: 50) sözüyle çıkar çatışmalarının özünde politik bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir. Dolayısıyla, bir çıkar çatışmasının taraflarından birini desteklemeye yönelik her türlü söylem politiktir. Locke'un mülkiyet teorisi bağlamında, düşünürün Avrupalı sömürgecilerin yerli halkın topraklarını gasp etmesini haklı çıkarmaya yönelik her türlü söylemi politik bir nitelik taşımakta ve İngiliz sömürgecilerin çıkarları için "politik bir araç" olarak kullanılmaktadır. Locke, Amerikan yerlilerini geçmiş bir zaman dilimine yerleştirip "vahşi", "ilkel" gibi niteliklerde tarif ederek sömürgecilerin onların topraklarına el koymasına etik bir boyut kazandırmaya çalışmıştır. Kırk yılı aşkın bir süre boyunca İngiliz sömürgeciligi için idari hizmetlerde bulunan ve kendisinin de köle ticaretinden doğrudan çıkarı bulunan bir düşünürün ortaya attığı tezlerin doğuracağı sonuçları bilmemesi beklenemez. Dolayısıyla, yerli halkları geçmiş bir zaman diliminde, doğa durumundaki "ilkel vahşiler" sayarak bu yolla İngiliz sömürgeciliğinin toprak gaspını meşrulaştırmasının kasıtlı bir eylem olduğu açıktır.

5. SONUÇ

Düşünürlerin kendi dönemlerindeki acımasız sömürü biçimlerine kayıtsızlıkları nadir rastlanan bir durum değildir. Kendi toplumları için özgürlük, akıl, eşitlik gibi idealler sunan Avrupalı düşünürlerin Amerika'nın on beşinci yüzyılın sonlarından itibaren Avrupalılar tarafından sömürgeleştirilmesi sürecinde yaşananlara karşı tutumu ise kayıtsızlığın ötesine geçmiştir. Amerika kıtasının binlerce yıldır o topraklarda yaşayan yerlileri "Amerikan holokostu" denilen katliamlarla yok edilir ve topraklarına el konulurken bu süreci haklı çıkarmaya çalışan düşünürler olmuştur. Dogmatizm karşıtı, özgürlük ve demokrasinin savunucusu, liberal değerlerin öncü ismi Locke da ülkesi İngiltere'nin Amerika yerlilerinin topraklarını gaspını mülkiyet teorisiyle meşrulaştırmaya çalışmıştır.

Locke'un mülkiyet teorisi, mülkiyetin emekle başladığı, Amerika'daki toprakların boş ve atıl durumda olduğu ve Amerika'da İngiltere'den farklı hukuki kuralların geçerli olabileceği gibi öncüllere dayanmaktadır. Gerçeğe uygunluğu tartışmalı bu tezler, Avrupalı sömürgecileri kayırmaya ve Amerikan yerlilerinin sahip olduğu topraklara el konulmasına hukuki bir kılıf giydirmeye hizmet eden anlamlar içermektedir. Düşünür, sunduğu etik, ekonomik ve teolojik dayanaklarla, İngiliz sömürgeciliğini kabul

edilebilir bir davranış olarak formüle etmiştir. Bu formülasyonun önemli bir parçası, o dönemde kendi kültür, kurum ve kanunları bulunan Amerikan yerlilerinin "doğa durumunda" yaşayan, kendi kanunları olmayan "vahşiler", sahip oldukları toprakların da "boş" ve "atıl" topraklar olarak görülmesidir. Bu yaklaşımla, Locke, kendisiyle aynı zaman diliminde yaşayan bir toplumu kasıtlı olarak geçmişteki bir zaman dilimindeymiş gibi değerlendirmiştir. Bu bakış açısı, Fabian'ın "zamandaşlığın inkârı" teziyle örtüşmektedir.

Zamandaşlığın inkârı aslında bir hiledir. Farklılıkları zamansal bir hiyerarşi içinde düzenleyerek güç eşitsizliklerinin oluşmasına ve/veya pekişmesine hizmet eder. Locke da mülkiyet teorisini Amerikan yerlilerinin Avrupalı sömürgecilerden "geri" ve "ilkel" oldukları, kanun kural bilmedikleri ve "doğa durumunda" bulundukları önermeleri temelinde oluşturmuştur. Bu önermelerin tümü tartışmalıdır. Dolayısıyla, düşünürün yaptığı şey, Amerikan yerlilerinin sömürgecilerle zamandaş olduğunu inkâr ederek yaptığı hile üzerinden onlara ait toprakların gasp edilmesini haklı çıkarmaya çalışmıştır.

Filozoflar da diğer insanlar gibi kendi toplumlarının ürünüdür. Locke'un mülkiyet teorisinin onaylanmaması, siyaset felsefesine yaptığı katkıları ortadan kaldırmaz. Düşünürün hoşgörü, kuvvetler ayrılığı, temsili demokrasi, özgürlük, doğal haklar gibi konulardaki öncü tezleri hem siyaset felsefesi hem de demokrasi tarihi açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmanın altını çizmeye çalıştığı şey de düşünüre duyulan saygının bütün görüşlerinin koşulsuz olarak kabul edilmesi anlamına gelmediği ve diğer konulardaki görüşlerinin düşünürün ülkesinin sömürgecilik uygulamaları için yaptığı hizmetler ve sunduğu katkılar da dikkate alınarak değerlendirilmesinin gerektiğidir.

KAYNAKÇA

- Addison, K. N. (2009). "We Hold These Truths to be Self-evident . . ." An Interdisciplinary Analysis of the Roots of Racism and Slavery in America. New York: University Press of America, Inc.
- Armitage, D. (2012). John Locke: Theorist of Empire?, Muthu, S. (Ed.). Empire and Modern Political Thought (84-111 ss.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Arneil, M. B. (1992). 'All the World was America': John Locke and the American Indian. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University College London, Londra.
- Arneil, B. (1996). John Locke and America: The Defence of English Colonialism. Oxford: Clarendon Press.
- Arneil, B. (2020). Origins: Colonies and Statistics. Canadian Journal of Political Science, 53(4), 735–754. <https://doi.org/10.1017/S000842392000116X>
- Ashcroft B. (2010). Reading Post-colonial Australia. O'Reilly, N. (Ed.). Postcolonial Issues in Australian Literature (1-14 ss.). New York: Cambria.
- Baker, B. (2023). Evolution of Anti-slavery Sentiments from 1776 to 1865 & A Critique of Reparations. Journal of Business Diversity, 23(3), 15-37. <https://doi.org/10.33423/jbd.v23i3.6419>
- Bourbouri, K., Nowzari, H. A. and Shirzadi, R. (2021). A Comparative Glance at Thomas Hobbes and John Locke's Ideas on the Concept of Freedom. International Journal of Political Science, 11(4), 71-92.
- Çapar, S. ve Yıldırım, Ş. (2012). Hobbes ve Locke'un Devlet Düşüncesine Katkıları. Türk İdare Dergisi, 84(474), 1-29.
- Çilingir, L. (2019). Locke'un Toplum Sözleşmesi Kuramı. Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, 11, 31-43.
- Diamond, J. (1997). Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies. Londra: Jonathan Cape.
- Dowding, K. (2019). Rational Choice and Political Power: The Original Text with Two New Chapters. Bristol: Bristol University Press.
- Fabian, J. (1983). Time and the Other. How Anthropology Makes its Object. New York: Columbia University Press.
- Goldie, M. (2016). Locke's Life. Stuart, M. (Ed.). A Companion to Locke (27-44 ss.). West Sussex: Wiley Blackwell Publishing.
- Hannaford, I. (1996). Race: The History of an Idea in the West. Washington: Woodrow Wilson Center Press.
- Hindess, B. (2007). Locke's State of Nature. History of the Human Sciences 20(3): 1-20. DOI: 10.1177/0952695107079331
- İnce, O. U. (2013). Colonial Capitalism and the Dilemmas of Liberalism: Locke, Burke, Wakefield and the British Empire. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Cornell University, Ithaca, ABD.
- Juhansar, A. L. (2021). John Locke: The Construction of Knowledge in the Perspective of Philosophy. Jurnal Filsafat Indonesia, 4(3), 254–260.
- Letwiniuk, T. (1998). John Locke: The Devonshire Farmer and the Dispossession of the Amerindians of Belize and Guyana. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Toronto, Toronto, Kanada.
- Locke J. (1996). İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme. (Çev. V. Hacıkadıroğlu) Kabalcı.
- Locke, J. (2000). İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme. (Çev. M. Delikara Topçu) Ankara: Öteki Yayınevi.
- Locke, J. (2012). Yönetim Üzerine İkinci İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme (2. Baskı). (Çev. F. Bakırcı). Ankara: Ebabil Yayınları.
- Pagden, A. (1998). The Struggle for Legitimacy and the Image of Empire in the Atlantic to c. 1700. Canny, N. (Ed.), The Oxford History of the British Empire: The Origins of Empire, V. 1, (34-55 ss.). Oxford: Oxford University Press.
- Park K. S. (2022). The History Wars and Property Law: Conquest and Slavery as Foundational to the Field. The Yale Law Journal, 131(4): 1062–1153.
- Peters, J. D. (1989). John Locke, the Individual, and the Origin of Communication. Quarterly Journal of Speech, 75(4), 387-399, <https://doi.org/10.1080/00335638909383886>
- Rebeiro, B. (2023). Frederick Douglass and the Original Originalists. Brigham Young University Law Review, 48(3), 909-976.
- Rodriguez, J. P. (2007). Slavery in the United States: A Social, Political, and Historical Encyclopedia. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.
- Scanlon, T. (1976). Nozick on Rights, Liberty and Property. Philosophy and Public Affairs, 6(1), 3-25.
- Smith, L. G. and Smith, J. K. (1999). Lives in Education: A Narrative of People and Ideas (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Stannard, D. E. (1992). *American Holocaust: The Conquest of the New World*. New York: Oxford University Press.
- Strickland, L. and Wang, J. (2023). Racism and Eurocentrism in Histories of Philosophy. *Open Journal of Philosophy*, 13(1), 76-96. <https://doi.org/10.4236/ojpp.2023.131005>
- Tabanlı, F. (2019). Thomas Hobbes ve John Locke'un Devletin Kökeni Hakkındaki Görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 331-353.
- Tully, J. (1980). *A Discourse on Property: John Locke and his Adversaries*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tully, J. (1993). *An Approach to Political Philosophy: Locke in Contexts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tully, J. (1998). *Aboriginal Property and Western Theory: Recovering a Middle Ground*. Armitage, D. (Ed.), *Theories of Empire, 1450-1800* (345-372 ss.). Londra: Ashgate Publishing.
- Ward, L. (2010). *John Locke and Modern Life*. New York: Cambridge University Press.
- Washburn, W. E. (1976). The Historical Context of American Indian Legal Problems. *Law and Contemporary Problems*, 40(1), 12–24.
- Welch, C. (2021). "Civilizing the 'Redman'...": John Locke, Adam Smith and Social Darwinist Perceptions of Religion, Land-use and Progress as Policy to Make Extinct the Traditional Lifeways of North American Indian Peoples. Mounsey, C. (Ed.) *Reconsidering Extinction in Terms of the History of Global Bioethics* (68-93 ss.). New York: Routledge.
- Whitehead, J. (2012). John Locke, Accumulation by Dispossession and the Governance of Colonial India. *Journal of Contemporary Asia*, 42(1), 1–21.
- Wilentz, S (2002). America's lost egalitarian tradition. *Daedalus*, 131(1), 66-80.
- Williams, H. (2014). Colonialism in Kant's Political Philosophy. *Diametros*, 39, 154–181.
- Wootton, D. (2003) Introduction. Wootton, D. (Ed). *John Locke: Political Writings* (7-122 ss.). Indianapolis: Hackett Publishing Co.
- Zabunoğlu, H. G. (2016). Toplum Sözleşmesi Bağlamında John Locke'un Devlet Anlayışı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2), 431-456. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.291309>